

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park dél-balatoni területbővítése

Bende Zsolt, igazgató
Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

A BALATON KIALAKULÁSA

0 5 10
km

jelenlegi partvonal
vizzel borított területek

VÁLTOZÁSOK AZ UTOLSÓ 5100 ÉVBEN

legnagyobb kiterjedés
legkisebb kiterjedés

Forrás: dr. Cserny Tibor, MÁFI

„Kivételes voltát az adja meg e tájnak, hogy nem is földről kell beszélnünk, ha **eredetét keressük, hanem vízről**, mert a Nagyberek nem is olyan régen a Balaton legnagyobb öble volt. Igen: a Nagyberek öbl. Balatonkeresztúr és Balatonboglár között. Ettől az egyenes tóparttól dél felé félkörívben kanyarodott Balatonújlak, Kéthely, Somogyszentpál (Tótszentpál és Varjaskér), Táská, Buzsák, Pusztaberény, Fekete-Bézsény és Orda-Csehi falvai alá. Keresztúr és Boglár várhegye között 23 km a távolság. Délre 10–15 km-re nyúlik be a belsősomogyi dombok völgyei közé. Hajdan síkvíz volt, de a Balaton a saját csonkítására tavi homokjából hullám-verésével **Keresztúr és Boglár között egy nyílegyenes turzást, somogyi szóval „köskönyt” emelt.** (...)

A terület pedig elmocsarasodott. Így alakult ki a Nagyberek rejtelmes 20–22 000 holdas nádas, zsombékos, totyogós, sásos, lápos, zanócos és vadvizes, halásztanyás és pásztorszállásos területe. És ebből a mocsárból, pásztorszóval „ronda berekből” lett a ma! (...)

Ebben az igazi berekben voltak a szigetek. Alig kiemelkedő „kis dögületek” a víz fölött. – Mekkora? – Némelyik csak akkora, hogy épp egy „tehénfóka megfért rajta hálásra”. Meg a pásztor gunyhója. A másikat – amelyeket gyakran pásztorokról neveztek el –, félholdastól három holdnyi területűek voltak. Aljuk meszes-fehér, rajtuk fekete tőzeföld és zsíros fű. Ezekre a szigetekre a század elején is úgy úszott föl a partok nyári szállásairól a bivaly- és a marhacsorda a berki úszókon.,,

(Takáts Gyula: Egykori doktori értekezéseim világa)

Eltűnt világ?

- A Sárvíz-Sió (1810-1825), majd az **Alsó-Zala-völgy szabályozása (1836)**
- A déli vasútvonal megépítése után 1862-ben elfogadták a Balaton vízszintjének szabályozását és a **Sió-zsilip megépülésével** állandósult a vízszint.
- 1842-ben Kaposváron megalakult a „**Balatonmelléki Somogy megyei Társulat**” a berkek kiszárítására.
- 1910-ben megépült a nagyberekí lápterületet félkör alakban körülfogó **övcsatorna**, illetve **víztelenítő csatornarendszer** is létesült, összes hosszuk kb. 216 km.
- 1949-ben megalakult **Nagyberekí Állami Gazdaság**
- A már erősen degradálódott terület gazdaságilag hasznosíthatatlan, de természeti értékekben még gazdag részén 1977-ben létrejött a **Nagyberekí Fehérvíz Természetvédelmi Terület**.

Napjainkra világossá vált, hogy a ritka és beszűkült állományú védett fajok ismét visszanyerjék életterüket, a vízszint emelése szükséges, ezt pedig csak **emberi beavatkozás** által tudjuk elérni.

A rendszerváltást követően...

Balaton
• Felvidéki •
Nemzeti Park

„A madarak a magasból nézik hajdani birodalmukat.
Ott villognak a por fölött a sirályok csapatai.
Át-átsuhan panaszos kiáltásaival a bíbic, nagynéha le-leszáll
a korcsnádások mellé a szürkegém és egy-egy kíváncsi kócsag is.

*Szárnya alól lustán körülkémlel.
Kelletlen a száradó vidékkel.
Fátylas tollán már csak az ég villog.
Apad a víz. Másé lesz a birtok.”*

(Takáts Gyula: Egykori doktori értekezéseim világa)

Előzmények:

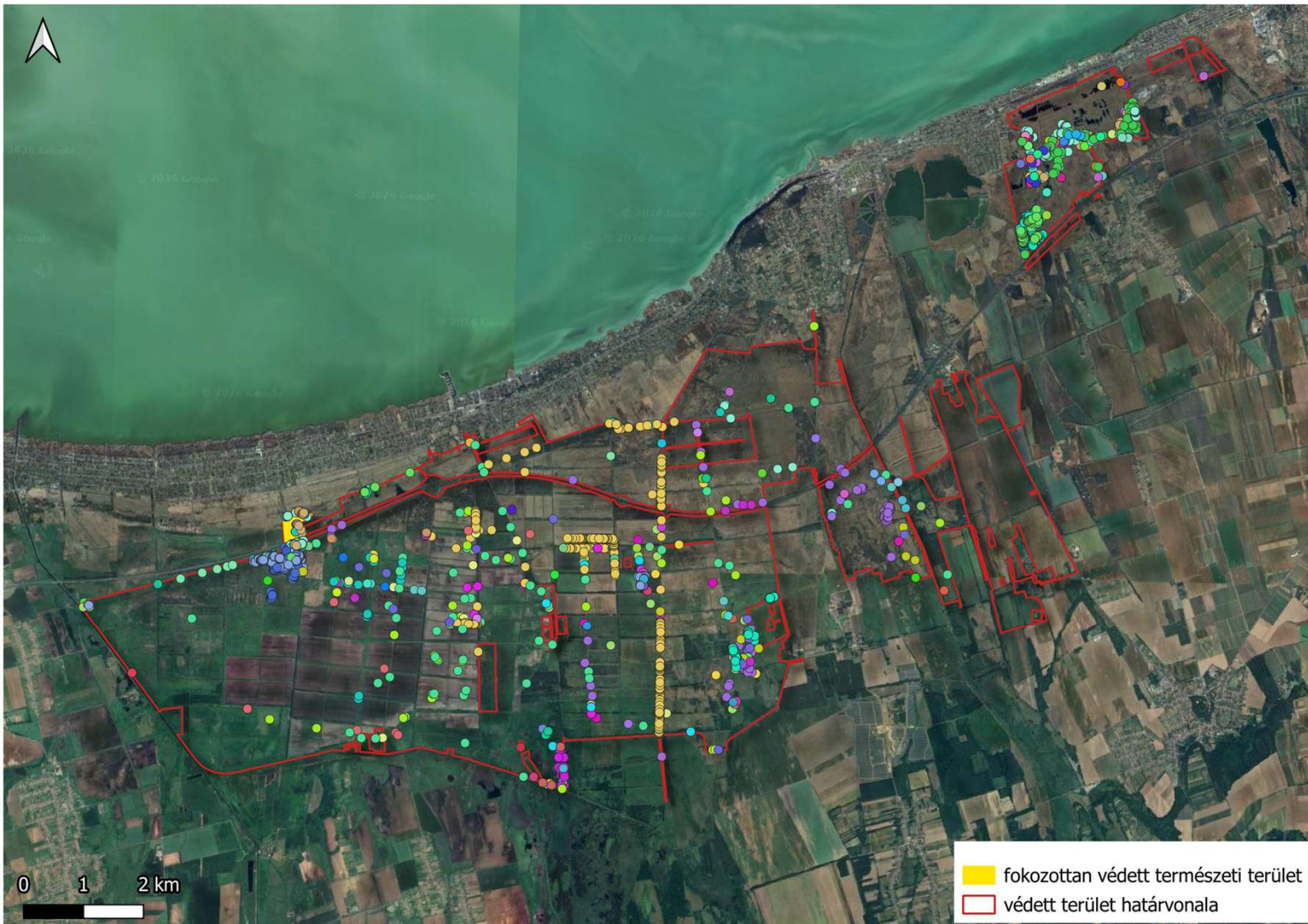
- Egyes területrészek (pl. Pogány-völgyi rétek) már az **1990-es évek végén** szerepeltek a **védelemre tervezett területek** nyilvántartásában.
- A 2000. évi CXII. törvény („**Balaton törvény**”) a teljes területet a VT1 (**védelemre tervezett terület**) övezetbe sorolta.
- **2001-ben** a **lápfeltérő** eredményeként a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény erejénél fogva védett lápok jegyzékéről szóló 8005/2001. (MK 156.) KöM tájékoztatóban szereplő **ex lege lápok** területe: 977 ha.
- **2004-ben** a korábban védelemre tervezett területként nyilvántartott területek a **Natura 2000 hálózat** részei lettek.
- A **2000-es évek végén** tervek készültek a **Nagybereki Fehérvíz TT** bővítésére, azonban a bővítés nem tudott megvalósulni.
- **2011-ben** a **Nagyberek jelentős részét Ramsari területté nyilvánították.**

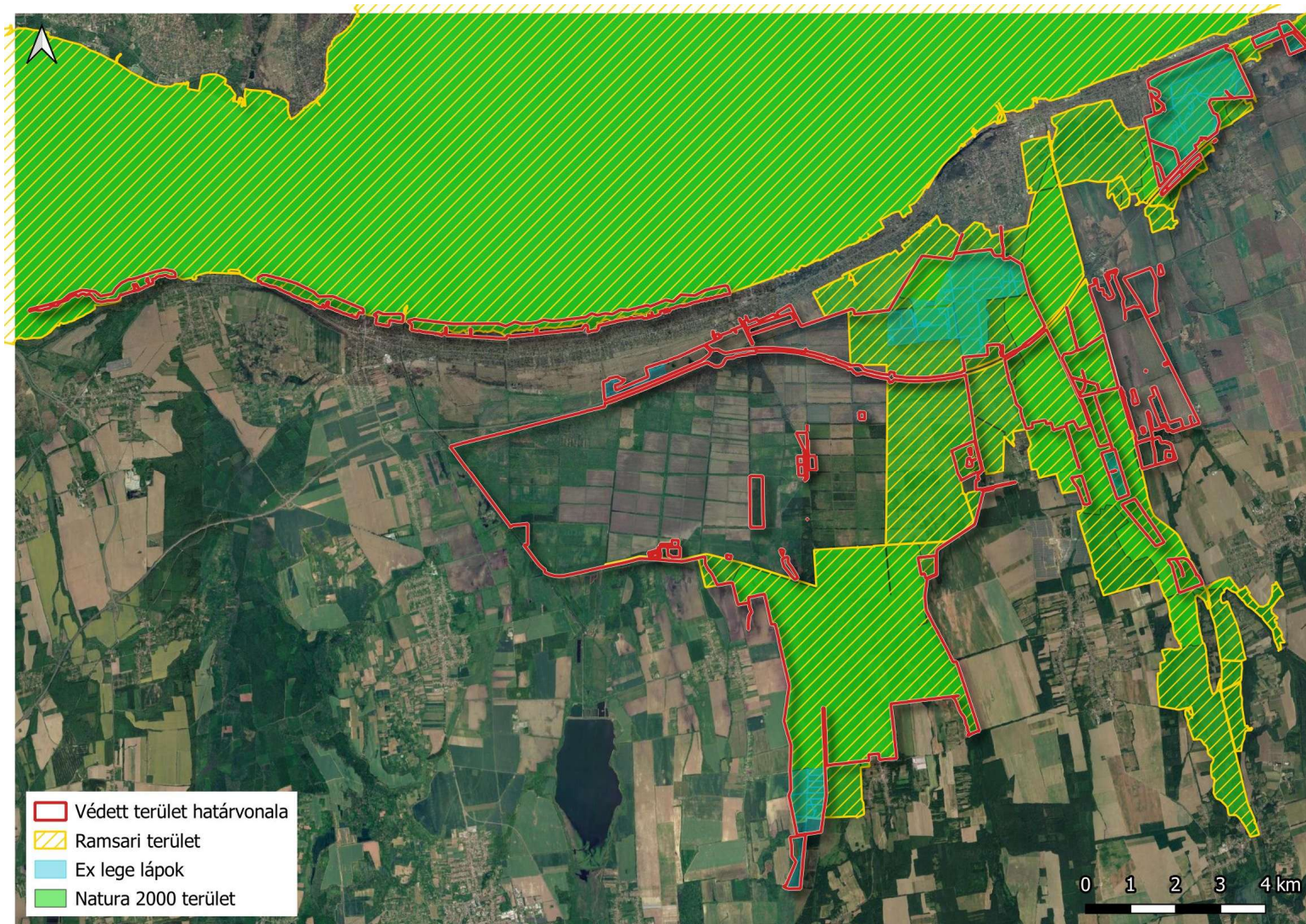
- A kihirdetés előtti különböző védettségi kategóriák

A területen fellelt biotikai pontok

Kihirdetésre került: 8579,4 ha

Fontosabb növénytársulások:

(kiemelten a vörös könyv szerint védendő társulások)

Nádas (*Phragmitetum communis*)

Keskenylevelű gyékényes (*Typhetum angustifoliae*)

Harmatkásás (*Glycerietum maximae*)

Télisásos (*Cladietum marisci*)

Zsombéksásos (*Caricetum elatae*)

Dárdás nádtippanos (*Calamagrostetum canescentis*)

Mocsári sásos (*Caricetum acutiformis*)

Parti sásos (*Galio palustris*-*Caricetum ripariae*)

Pántlikafüves (*Carici gracilis*-*Phalaridetum*)

Mételykórós (*Oenanthe aquatica*-*Rorippetum amphibiae*)

Télisásos-csátés láprét (*Cladio marisci*-*Schoenetum nigricantis*)

(leromlott állapotban)

Pannóniai kékperjés rét (*Succiso-Molinietum hungaricae*)

főként iniciális stádiumai

Sédbúzás mocsárrét (*Agrostio-Deschampsietum caespitosae*)

Rekettyés fűzláp (*Calamagrosti-Salicetum cinereae*)

Keményfaliget fragmentum

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

Védett növényfajok:

Balaton
• Felvidéki •
Nemzeti Park

agár sisakoskosbor

mocsári nőszőfű

vitézkosbor

tavaszi tözike

fehér tünderrózsa

tavaszi csillagvirág

kétlevelű sarkvirág

pókbangó

buglyos szegfű

télisás

kardos madársisak

Halak:

5 faj, például:
vágó csík
szivárványos ökle
kurta baing

lápi póc

réti csík

Kétélűek:

10 béka- és 2 gőtefaj,
például:
dunai tarajosgőte

vöröshasú unka

mocsári béka

pettyes gőte

Hüllők:

6 faj,
például:
fürge gyík vöröshátú változata

mocsári teknős

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

Madarak:

161 faj, ebből 110 fészkel

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

rétisas

kis kócság

bakcsó

nagy kócság

kanalasgém

bíbic

kékbegy

cigányréce

szürke gém

gyurgyala

nyári lúd

Emlősök:

24 faj, például:

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

vidra

vadmacska

északi pocok

nyugati pisedenevér

Célkitűzések:

- A Nagyberkek egykor állandó vagy időszakos vízborítás alatt álló, természetes vagy természetközeli állapotban fennmaradt tájrészletének megőrzése és helyreállítása a Balaton-felvidéki Nemzeti Park részeként.
- A Balaton déli partja mentén korábban nagy kiterjedésben elhelyezkedő berkek természetes állapotára jellemző, a területen fennmaradt természeti, táji és tájképi értéke, valamint a fennmaradásukat biztosító természetkímélő használat, hasznosítás fenntartása és helyreállítása.
- A természetes vagy természetközeli állapotban fennmaradt **élőhelyek, társulások** megőrzése, kiterjedésük, természetességi állapotuk növelése.
- A területen előforduló **védett növény- és állatfajok** megóvása, állományuk fenntartása.
- **Védett madárfajok** háborítatlan fészkelését, vonulását és táplálkozását biztosító gazdálkodás a vízgazdálkodás, a mező- és erdőgazdasági hasznosítás és a természetvédelmi kezelés rendszerszintű **természetvédelmi szempontú összehangolása**
- A védett természeti területen folyó tudományos **kutatások** koordinálása
- Értékek **bemutatása, természetvédelmi célú szemléletformálás.**

Természetvédelmi stratégiák:

- A terület – különösen a Bakony–Balaton **UNESCO Globális Geoparkba** tartozó rész – **felszínalaktani és táji értékei** védelme.
- A Nagyberek területén élőhely-fenntartás és -rekonstrukciók vízigényeinek biztosítására is alkalmas – **felszín alatti vízkészletének megőrzése** mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben. Élőhely-fenntartási célú vízpótlás biztosítása.
- A nagybereki területrész természetes állapotára jellemző **vizes élőhelyek helyreállítása**, valamint a tájléptékű élőhely-változatosság növelése érdekében hasonló jellemzőkkel rendelkező vizes élőhelyek kialakítása.
- Hagyományos, **természetkímélő területhasználati módok** visszaállítása, a legeltetés előnyben részesítésével.
- A hagyományos (extenzív) legeltető gazdálkodással hasznosított nagybereki területrészek kiterjesztése elsősorban **szántók visszagyepesítésével**.
- Az agresszíven terjedő **idegenhonos fás- és lágyszárú növényfajok** visszaszorítása, megtelepedésük és terjedésük megakadályozása passzív (pl. a területhasználat megfelelő megválasztása) és aktív kezeléssel (pl. elárasztás, eltávolítás mechanikai eszközökkel, indokolt esetben vegyszeres kezelés).

- A területre jellemző védett fajok állományai növekedésének elősegítése **degradált élőhelyek** kezelésbe vonásával vagy rekonstrukciójával és egyéb aktív természetvédelmi kezelési tevékenységekkel.
- A faültetvények és nem őshonos fafajokból álló **erdők átalakítása** őshonos fafajokból álló erdőkké.
- A terület erdeiben az **idős, odvas faegyedek megtartása**, kímélete többek között a kiemelkedő természeti értéket képviselő **szaproxilofág szervezetek**, pl. a kerekvállú állasbogár és a skarlátbogár, valamint az erdőlakó **denevérfajok** életfeltételeinek biztosítása érdekében.
- Erdőben fészkelő védett és fokozottan védett madárfaj fészkének (az adott madárfaj igényének, zavarástűrésének függvényében) 100–400 m-es sugarú körzetében **fészkelési időszakban** az erdő-, vad- és mezőgazdálkodási tevékenység **tér- és időbeli korlátozása** vagy tiltása.
- **Speciális fajmegőrzési programok** megvalósítása és kiemelt monitorozása a területen (pl. haris, cigányréce, északi pocok esetében).
- Infrastruktúra- és ipari fejlesztések, **vonalaslétesítmény**-kialakítás táj- és természetvédelmi szempontú **korlátozása**.
- A terület táji és természeti értékei megőrzése, fenntartása érdekében a **látogatás térbeli és időbeli korlátozása, tiltása**.

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

Köszönöm a figyelmet!

